

Participatieverslag

Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Programma Energiehoofdstructuur II

(7 november 2025)

1 Inleiding

Dit is het participatieverslag van de eerste fase van de totstandkoming van het Programma Energiehoofdstructuur II. Deze eerste fase gaat over de periode het definitief maken vanaf de terinzagelegging van de concept Notitie Reikwijdte en detailniveau (NRD) op 7 november 2025 tot aan het vaststellen van de definitieve NRD.

Deze fase stond in het teken van het gesprek over de scope van het PEH II en de onderzoeksmethodiek om tot keuzes te komen.

In dit verslag blikken de ministeries van Economische Zaken en Klimaat (EZK), Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en Infrastructuur en Waterstaat (IenW) terug op de participatie: welke activiteiten hebben we ondernomen, wie hebben we gesproken, welke inbreng hebben belanghebbenden geleverd, wat hebben we daarmee gedaan en wat zijn de belangrijkste conclusies over de participatie voor het vervolg.

Dit participatieverslag is onderdeel van de definitieve notitie reikwijdte en detailniveau (NRD). Deze definitieve NRD bestaat uit de volgende documenten:

- Oplegnotitie Afronding Notitie Reikwijdte en Detailniveau Programma Energiehoofdstructuur II
- Participatieverslag (dit document)
- De nota van antwoord op de zienswijzen
- Advies Commissie m.e.r.
- De geactualiseerde concept-NRD (ter inzage van 7 november tot en met donderdag 18 december 2025)
- Het participatieplan 1.0 (ter inzage van van 7 november tot en met donderdag 18 december 2025)

Deze documenten kunt u vinden op <https://www.rvo.nl/peh-ii>. Dit participatieverslag bevat de verslaglegging van diverse acties op het gebied van participatie.

Participatieplan

Hoe we belanghebbenden willen gaan informeren en betrekken bij de Integrale Effectanalyse¹ en het Programma Energiehoofdstructuur II staat beschreven in een participatieplan. In een participatieplan staat met welke organisaties en partijen samengewerkt wordt om de energiehoofdstructuur te ontwikkelen. Hoe deze samenwerking plaats vindt, staat in het participatieplan. De eerste versie van het plan is op 7 november op de website van Bureau Energieprojecten gepubliceerd gezamenlijk met de concept-NRD.

2 Opbrengst participatieproces

2.1 Voorafgaand aan de ter inzagelegging

Voorafgaand aan de publicatie zijn de gemeenten, provincies en de meest betrokken ontwikkelaars geïnformeerd over de ter inzagelegging en de scope van het PEH II.

Met de gemeenten vond op 21 oktober een digitale bijeenkomst plaats, georganiseerd met de VNG. Gemeenten zijn op de hoogte gebracht via de VNG nieuwsbrief over de ter inzagelegging en de digitale bijeenkomst om vragen te kunnen stellen. Eerst heeft het PEH-team de onderzoeks-aanpak toegelicht. Aansluitend waren er deelsessies met de aanwezige gemeenten, waarin zij inbreng hebben gegeven op de beoordeling op ruimtelijke kwaliteit en de aandachtspunten over ruimtelijke sturing voor grootschalige batterijen. Belangrijke aandachtspunten die zijn genoemd:

- Maak de afwegingen in PEH II voldoende integraal, zodat energie in samenhang met andere ruimtelijke opgaven ontwikkeld wordt.
- Houdt voldoende rekening met de impact van nationale energie-infrastructuur op de lokale gemeenten, zeker in gemeenten waar veel infrastructuur komt.

¹ Een integrale effectenanalyse (IEA) is een onderzoek. Met de resultaten van dit onderzoek krijgen alle geïnteresseerden inzicht in de effecten van het energiesysteem, zoals de mogelijke locaties voor een hoogspanningsstation of een nieuwe plek om waterstof op te slaan. In deze IEA laten we bijvoorbeeld de effecten zien voor het milieu, maar ook de kosten en baten. De Minister van EZK gebruikt de integrale effectenanalyse, samen met de inbreng van belanghebbenden (zienswijzen). De IEA wordt zodra deze af gepubliceerd, zodat iedereen die dat wil de gelegenheid heeft om hierop te reageren. De reacties worden dan vervolgens meegenomen met de besluiten in het PEH zelf. De officiële term voor zo'n reactie is een zienswijze. In de Notitie Reikwijdte en Detailniveau staat de aanpak van het onderzoek.

- Geef op nationaal niveau duidelijke kaders mee aan de inpassing van grootschalige systeembatterijen.

Om de provincies te informeren over de ter inzagelegging en de inhoud van de concept-NRD is aangesloten bij de IPO Werkgroep Energie-infrastructuur en de IPO werkgroep Integraal Programmeren Energiesysteem. Alle provincies zijn hier in vertegenwoordigd. De belangrijkste aandachtspunten die vanuit de provincies zijn meegegeven:

- Zorg dat provinciaal ruimtelijk beleid wordt meegenomen in de onderzoeken.
- Zorg voor afstemming vooraf met provincies bij gevoelige locatiekeuzes.
- Neem uitvoerbaarheid PEH II mee in onderzoek.
- Neem aftakkingen regionaal waterstofnetwerk en de behoefte aan systeembatterijen mee in de onderzoeken.

Om gemeenten en provincies bestuurlijk te informeren is een presentatie van de c-NRD van het PEH II gegeven in de Bestuurlijke Commissie Klimaat en Energie van IPO op 9 oktober 2025. Daarnaast is een bestuurlijke consultatie georganiseerd met de voorzitters van resp. de voorzitter van de Bestuurlijke Commissie Ruimte en Leefomgeving van IPO en de voorzitter van de Bestuurlijke Commissie Economie, Klimaat, Energie en Milieu van VNG en de betrokken directeurs van de ministeries van KGG en VRO. In de bestuurlijke consultatie is opgeroepen om ruimtelijke ordening en energie goed met elkaar te verbinden via zowel het PEH II als de Nota Ruimte. Daarnaast is opgeroepen om gemeenten en provincies goed te betrekken bij de afwegingen en keuzes.

Deze punten van gemeenten en provincies worden meegenomen in de onderzoeksaanpak en het participatieplan, waarin o.a. gebiedsateliers georganiseerd worden om te verdiepen op de regionale impact van energie-infrastructuur.

Daarnaast zijn enkele belangrijke ontwikkelaars geïnformeerd over de ter inzagelegging. Dit gaat ten eerste om de nationale netbeheerders. De netbeheerders hebben van te voren vanuit de expertise met betrekking tot netcapaciteit meegewerkt aan de totstandkoming van de scenario's zodat deze scenario's ook goed in de modellering past van de netbeheerders om te kunnen doorrekenen.

Daarnaast zijn ontwikkelaars van grote energiecentrales, de branchevereniging voor energieopslag, EnergyStorageNL geïnformeerd over de ter inzagelegging en scope van het PEH II. ESNL heeft aandachtspunten gegeven over het vergunningsverleningsproces en de systeemrol van flexibiliteit benadrukt in het gesprek. Dit heeft niet tot aanpassingen in de onderzoeksaanpak geleid. Om de waterstofsector te informeren over de concept-NRD is een presentatie gegeven aan het Nationaal Waterstofprogramma. De aanwezige partijen waren met name geïnteresseerd in de werkwijze van het opstellen van de scenariovarianten en vroegen naar de relatie met de Nota Ruimte. Deze gesprekken hebben niet tot wijzigingen in de onderzoeksaanpak geleid.

2.2 Online informatiebijeenkomsten voor breed publiek

Op 13 en 20 november 2025 zijn er drie online informatiebijeenkomsten georganiseerd over het Programma Energiehoofdstructuur II. Deze data zijn bekend gemaakt in twee landelijke kranten (het Algemeen Dagblad en het NRC). Tijdens de informatiebijeenkomsten is het PEH II toegelicht en zijn deelnemers op de hoogte gesteld van de terinzagelegging van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau PEH II.

De bijeenkomst op 13 november had 43 unieke kijkers, de eerste bijeenkomst op 20 november had 64 unieke kijkers en de tweede bijeenkomst die dag had 22 unieke kijkers. Het merendeel van de deelnemers was afkomstig uit het bedrijfsleven of provincies en gemeenten. Daarnaast waren een aantal van de aanwezigen algemeen geïnteresseerden en mensen werkzaam bij maatschappelijke organisaties.

Er zijn vragen gesteld over de rol van kernenergie in het energiesysteem van de toekomst, de oorzaken van netcongestie en de samenhang tussen verschillende programma's zoals het PEH en het Nationaal Plan Energiesysteem (NPE). Verder waren er vragen over de verschillende scenario's waar mee gewerkt wordt. Ook werden er zorgen geuit over de nadelige neveneffecten van overheidskeuzes die worden gemaakt. Deze vragen werden ofwel via de chat beantwoord ofwel live in de studio. Na het beantwoorden van alle vragen is er in de webinars afsluitend gewezen op de mogelijkheid om een zienswijze over het PEH in te dienen. Eén van de identieke webinars is op de website van RVO geplaatst om terug te kijken.

2.3 Werkgroep Milieu en Ruimte

In 2025 is de onderzoeksaanpak zoals beschreven in de concept-NRD driemaal besproken in een interdepartementale en interbestuurlijke werkgroep. Deze werkgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de ministeries van VRO, IenW, LNV, Defensie en OCW, Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer, Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, IPO, VNG, de Unie van Waterschappen, Gasunie, TenneT en het College van Rijksadviseurs.

In de werkgroep is inbreng gegeven op de onderzoeksmethodiek en de belangrijkste te verwachten effecten die energie-infrastructuur op de leefomgeving en andere ruimtelijke opgaven kan hebben.

De bijeenkomsten hebben het volgende opgeleverd:

- Met deelnemers is een overzicht gemaakt van de belangrijkste potentiële effecten per onderdeel van de energie-infrastructuur en een bronnenlijst. Deze effecten en bronnen zijn verwerkt in het beoordelingskader.
- Deelnemers gaven aan dat niet alleen potentiële knelpunten of negatieve effecten onderzocht moeten worden, maar dat potentiële kansen ook in beeld gebracht moeten worden. Dit zal worden opgenomen in de beoordelingsmethodiek.

- Het onderzoeken van kansen voor meervoudig ruimtegebruik zou volgens de werkgroep expliciet onderdeel moeten zijn van de onderzoeksaanpak voor milieu- en ruimte-effecten.
- Waar mogelijk zou de toekomstbestendigheid van energieinfra onderzocht moeten worden door in de effectbeoordeling rekening te houden met een zichttermijn van 2100. Een randvoorwaarde is dat er data beschikbaar is om deze beoordeling te kunnen doen.
- De werkgroep heeft het belang benadrukt van het betrekken van regionale kennis en stakeholders bij de beoordeling van milieu- en ruimte-effecten.

Bovenstaande punten zijn in de concept-NRD verwerkt.

2.4 Jongerenparticipatie

Jongeren zijn een bijzondere doelgroep van het PEH, omdat de keuzes in het PEH Nederland tot ver in de toekomst vormgeven. Om de participatie van jongeren te realiseren, is een serious game over PEH ontwikkeld. Deze serious game maakt in spelvorm de inpassing van de energiehoofdstructuur en de uitdagingen die dit met zich meebrengt inzichtelijk. De serious game wordt sinds medio 2024 maandelijks gegeven in gastcolleges bij verschillende onderwijsinstellingen (MBO, HBO en WO) onder jongeren tussen de 16 en 25 jaar. Het doel is om zo in spelvorm onder jongeren aandachtspunten en aanvullingen op te halen over de onderzoeksaanpak, energiescenario's en ruimtelijke varianten van PEH.

Ten eerste benadrukken jongeren dat ruimte voor een klimaatneutraal energiesysteem noodzakelijk is, maar dat locaties goed afgewogen mogen worden. Ten tweede onderschrijven jongeren dat de overheid zich expliciet moet richten op het beschermen van sectoren die zelf geen economische macht hebben, zoals natuur. Ten derde, benadrukken jongeren het belang van gecoördineerd samenwerken tussen verschillende sectoren, waarbij verschillende stakeholders – o.a. Rijk, netbeheerders, landbouw – niet enkel in het eigen kortetermijnbelang, maar juist in gezamenlijk langetermijnbelang moeten denken. Ten vierde geven jongeren mee om te focussen op waar de belangen van verschillende stakeholders kunnen worden gekoppeld in gezamenlijke doelen, zodat de inpassing van duurzame energie-infrastructuur juist samen met andere ruimtelijke opgaven kan optrekken, zoals klimaatadaptatie of circulaire economie.

Bovenstaande punten passen goed bij het PEH II omdat dit programma verschillende toekomstscenario's onderzoekt en een integrale afweging maakt tussen energie en andere ruimtelijke opgaven.

2.5 Zienswijzen

Er zijn in totaal 49 zienswijzen ingediend. De indieners zijn als volgt in te delen:

- Particulieren (10)
- Overheid (18): m.n. gemeenten, regio's, provincies, waterschappen
- Maatschappelijk (8): Netbeheerders, veiligheidsregio's, natuurorganisaties
- Bedrijven (13): commerciële pijpleidingorganisaties, innovatieve bedrijven, havenbedrijven, NVDE

Naar aanleiding van de ingediende zienswijzen heeft het team-PEH gesprekken gevoerd met een aantal stakeholders om duiding en context te krijgen bij de ingediende zienswijze. In die gesprekken is ook besproken hoe de aandachtspunten het beste meegenomen kunnen worden in het onderzoek. De terugkoppeling per zienswijze staat in de Nota van Antwoord.

2.6 Wettelijke adviseurs

De Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie mer) is om advies gevraagd over het detailniveau en de reikwijdte van het op te stellen IEA/plan-MER. Dit advies is in april 2026 gepubliceerd en in de Nota van Antwoord voorzien met een reactie. Nadat de IEA/plan-MER is opgesteld, wordt hierover weer een advies aan de Commissie mer gevraagd.

De ministeries van IenW, LNV en OCW (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) zijn wettelijk adviseur. Zij hebben aangegeven voor de c-NRD van het PEH II geen zienswijze in te dienen.

Dit is een uitgave van:

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
Postbus 20401 | 2500 EK Den Haag

Augustus 2026 | 0826-023